

Nh v y, đi m qua các khía nh v a nêu, chúng ta nh n ra n i Đức cha Giu-se Ngô Quang Kiệt bao gồm và dung hòa đ c nh ng yếu tính củ a ng i quân t ph ng đông và nh ng yếu tố bác ái, khiêm nh ng, nhân nhu c, hy sinh củ a ng i tôi t kha ái củ a Đức Chúa

Đức Tông Giám Mục c Giu-se Ngô Quang Kiệt

Kính dâng Giáo Hội i Công Giáo Việt nam

Kính dâng Đức cha Giu-se, nguyên tông giám mục Hà nội i,

Kính tạ ng mô t ng i ba n rất thân mến Tụy Hòa, ng i đã g i ý cho tôi viết bài này.

Thấm thoát Đức Tông giám mục Giu-se r i kho i trách nhiệm Tông Giám mục Hà nội i đã gần mô t năm. Trong gần mô t năm đây biến động đó, cũng có ng i đã cố tìm cách liên lạc v i ngài (qua mail hoặc bằng điện thoại) cốt để chia sẻ và hiệp thông v i ngài nhiều hơn trong tinh thần Tin m ng và Hy vọng củ a Đức Ki-tô, nh ng ngài vẫn im lặng. Chúng ta tôn trọng ngài cũng nh tôn trọng sự im lặng củ a ngài, nên chúng ta chỉ biết hiệp thông cầu nguyện cho ngài và cho giáo hội Việt nam thân yêu. Nhân mùa chay sắp đến, để cảm tạ Chúa và cũng để tri ân v i tôi t khiêm nhu bé nhỏ củ a Chúa, tr c khi xét mình và ăn năn sám hối vì tất cả nh ng sai phạm củ a chúng ta, để đ c x ng đáng đến gần Chúa hơn, chúng ta th dâng lên Chúa mô t mẫu chính nhân quân t củ a các dân tộc ph ng đông th i tr c kê ca khi Chúa Giê-su Ki-tô ch a giáng thế làm ng i, để so sánh xem có đi m gì gần gũi v i “Ng i Công Chính” theo tinh thần củ a Tin m ng hay không và để xem dân tộc Việt nam, đất n c Việt nam, con ng i Việt nam trong nh ng khuôn khổ, điều kiện văn hóa, lịch s và triết học củ a mình đã đáp ng đ c bao nhiêu Tinh Thần Tin M ng nguyên thủy mà Đức Ki-tô đã mang đến cho thế giới nói chung và cho đất

n c Vi t nam ngày nay nói riêng. Và cũng đề xem ng i quân t n c ta (Đ c cha Ngô Quang Kiệt) v n du ng nh thế nào và t i đầu (bằng vốn kiến thức và tâ p quán sẵn có) tinh thân Tin M ng C u đô mà Đ c Ki-tô, đấng làm chu li ch s đã mang đến cho thế gi i ngày nay hâu rút ti a ra đ c nhiều bài học quý giá cho cu c sống đ o cu a ng i Ki-tô h u hôm nay.
Quân t

Quân t (theo Nho giáo Trung Hoa) (ch áp đ ng v i đàn ông con trai) là hình m u con ng i lý t ng theo nhân sinh quan c a Nho giáo phù h p v i ph ng th c cai tr xã h i đ c tr (nhân tr) c a h c thuy t này. Nguyên nghĩa c a quân t là "k cai tr ", do nh ng nghĩa phát sinh sau này mà quân t m i có nghĩa đ i l p v i "k ti u nhân" và ng i quân t th ng đ c coi là ng i hành đ ng ngay th ng, công khai theo l ph i và không khu t tu t v l i cá nhân. Ng i quân t là ng i có đ y đ các đ c tính trong ngũ th ng: Nhân, L , Nghĩa, Trí, Tín, trong đó Nhân là quan tr ng nh t. Ng i quân t cũng là ng i n m đ c m nh tr i và s ng theo m nh tr i.

Th i nhà Chu, quân t là c m t dùng đ ch t ng l p quý t c. Đ n th i k Xuân Thu thì nó đ c dùng đ ch các đ i phu. Vì th nh ng ng i làm quan đ c g i là quân t , còn nh ng ng i dân th ng hay quan l i v i ph m hàm nh h n t x ng là ti u nhân. Tuy nhiên, m t s ng i cho r ng Kh ng T là ng i đã sáng t o ra t này. Đ i v i Kh ng T , các ch c năng c a nhà n c và s phân c p xã h i là các c s c a xã h i và đ c đ m b o b ng các giá tr đ o đ c. Vì th con ng i lý t ng đ i v i ông là quân t . Quân t còn có nghĩa là ng i t t h n, nghĩa là ng i h n h n v m t đ o đ c, luân lí. Quân t sau này đã tr thành m t trong các khái ni m quan tr ng c a h t t ng Nho giáo.
Sau đây ta th tìm hi u s l c v e 5 đ c tính cu a ng i quân t n i Đ c cha Giu-se Ngô Quang Kiệt:

* 5 đ c tính c a ng i quân t

- * Nhân (cha nh lòng th ng): ng i v i ng i đ i x v i nhau trên c s tình th ng yêu. Tình th ng yêu đ c c th hóa b ng nh ng nguyên t c sau:
  - o Cái gì b n thân mình không mu n ho c ng i không mu n thì không làm cho ng i.
  - Cái gì ng i mu n thì tích t l i cho ng i.
  - o Mình mu n đ ng v ng thì làm cho ng i khác đ ng v ng; mình mu n thành đ t thì giúp đ cho ng i khác thành đ t.
- * L (mô t lòng kính tro ng đ i v i đấng ba n quyên trong giáo hô i me , đ i v i con chiên trong giáo ph n và tô ng giáo ph n Hà nô i cu a mình và sau n a đ i v i anh em huynh đ trong HĐGMVN, cu thê đ i v i ng i thay thế mình cai qua n tô ng giáo ph n Hà nô i): theo quan đ i m c a Nho giáo, L bao g m vi c th cúng, l bái thánh th n, tr i Ph t và c nh ng quy đ nh có tính ch t pháp lu t, nh ng phong t c, t p quán và k lu t tinh th c a cá

nhân.

* Nghĩa (đấu tranh cho công lý, đòi hỏi những cái mà Chúa đã ban cho giáo phận mình bằng các hình thức ôn hòa như cầu nguyện và kêu gọi hiệp thông): ch làm và nên làm những việc như m duy trì đ o lý, l ph i.

* Trí(biết cho n ph ng pháp và th i điêm đê hành đ ng): tri th c đ suy xét, hành đ ng. M t trong nh ng đ m quan tr ng c a Trí là ph i n m đ c m nh tr i(tuy ngài không thành công nh ng rõ ràng là đã thành chính nhân quân t).

* Tín: việc làm như t quán v i l i nói, gi l i "nh t ngôn kí xu t, t mã nan truy".

Ng i đã quy t các đ c tính trên mà trong đó trung tâm là Nhân (cha nh lòng th ng) đ c coi là ng i có đ c Nhân: tình c m chân th t, ngay th ng; h t lòng vì nghĩa; nghiêm trang, t ch nh; r ng l ng, khoan dung và siêng năng c n m n. Ng i có đ c Nhân ch hành đ ng vì nhân nghĩa, đ i l p v i k b t nhân ch hành đ ng vì l i.

Ngoài ra, còn có 9 tiêu chuẩn và 8 bậc thang hành đ ng của ng i quân t mà ng i viết ma o mu i đ a ra đê mo i ng i cùng nh i đi nh (mã c dấu thấy ngài đã h i đ u các điều kiện và tiêu chuẩn như thế, nh ng vẫn muốn thêm ý kiến riêng t của tất cả các bậc tiên bối và cao nhân đây đó) :

*** 9 tiêu chuẩn của ng i quân t**

- * Con m t tinh anh đ nhìn rõ v n v t.
- * Thính giác tinh t ng đ nghe rõ v n v t.
- * S c m t luôn ôn hòa.
- * T ng m o luôn gi đ c khiêm cung (c n tr ng, cung kính v i ng i trên; thân ái, hòa đ ng v i ng i d i)
- * L i nói luôn gi b trung th c (th i kiêm m la i xem ĐC đã nói nh ng gì, đ đâu và lúc nào, có thích h p và tho a đáng hay không?).
- * Hành đ ng ph i luôn c n tr ng.
- * Có đ i u nghi ho c ph i luôn h i hạn đ làm cho rõ.
- * K m ch : khi nóng gi n ph i nghĩ đ n ho n n n có th x y ra, không gi n quá m t khôn.
- * Th y l i ph i luôn nghĩ đ n nghĩa, không vì l i mà quên nghĩa, có quy n l i chính đáng ph i bi t nghĩ đ n ng i khác (?).

Tuy nhiên, theo quan niệm của Nho giáo, đã là ng i quân t ph i t đ c sáng ngày càng r ng, càng cao. Mu n làm đ c đ i u đó, ng i quân t ph i luôn ph n đ u theo 8 bậc thang d i đây:

* 8 b c thang hành đ ng c a ng i quân t

- * Cách v t: luôn tỉ p xúc, nghiên c u kĩ s v t, s vi c đ nh n rõ th c ch t, ph i trái.
- * Trí tri: luôn ng m nghĩ đ th u hi u đi u mình đã nh n th c đ c.
- * Thành ý: luôn chân th t, không d i ng i và cũng không d i mình.
- * Chính tâm: luôn suy nghĩ, hành đ ng ngay th ng, chính tr c và làm ch b n thân mình.
- * Tu thân: luôn nghiêm kh c v i b n thân mình, s a ch a nh ng thi u sót, không b o th đ nh n rõ sai sót nh m hoàn thi n b n thân.
- * T gia: làm cho gia đình mình t t đ p, t ch nh, có n n p, gia phong (vì là ng i đã xuất gia theo Chúa nên i đây chi có thể xét là “tê giáo ph n” mà thôi).
- * Tr qu c: lo toan vi c n c, cai tr đ t n c cho có k c ng, phép n c (cũng nh trên, i đây chi có thể nói là ngài đã có công thống nhất và bình ôn n tô ng giáo ph n Hà nô i / hâu nh d i th i cu a ngài các giáo ph n ngoài Bắc có nh ng hoa t đ ng câu nguyê n và hiê p thông rất cao, có thể nói tô ng giáo ph n cu a ngài là tgp có tinh thần hiê p thông và hiê p nhất lên t i đ nh điê m cao nhất).
- * Bình thiên h : và t đố đã khi n cho thiên h thái bình (lòng ng i bình an hòa h p v i Chúa và hô i thánh me), ng i ng i quy thu n.

Còn theo sách phong t c Vi t Nam c a ông Phan K Bính Vi t v nho giáo có nói v các quan ni m này theo th t nh sau:

- * Trung: Là trung v i vua, v i n c,...(i đây ta chi có thể xét lòng trung thành v i Chúa, v i Giáo hô i me và v i tô quốc qua các hình th c và hiê n t ng bên ngoài mà thôi)
- * Hi u: Là hi u v i cha m , có cha m m i có mình....(i đây có thể m r ng ra h n v i các b c tiên nhân, tô tiên đã có công làm nên li ch s ”d ng n c và gi n c”...)
- * Đ : Là làm sao đ s ng v i anh ch em trong m t nhà hòa thu n, có trên có d i...(điều này thì toàn thể các tín h u trong tô ng giáo ph n Hà nô i có thể nh n ra đ c).
- * Nghĩa: Là s ng v i b n bè, v i ng i xung quanh mình phải có nghĩa có tình...
- * Tu thân: Nh trên
- * T gia: Nh trên
- * Tr qu c: Nh trên
- * Bình thiên h : Nh trên

Trong tám th b c trên thì năm c p đ u là b t k ng i nào, t k ti u nhân đ n b c quân t , các đ i phu qu n công đ u ph i hi u bi t và tuân theo. Còn ba b c sau là đ tr thành hào ki t anh hùng, mình ch ... thì thì s tr ng thành s theo t ng cung b c tăng đ n, ví nh anh t gia t t(là gia đình hòa thu n vui v , có trên có d i, có gia phong, s ng hài hòa v i i xóm, trong gia

đình có tôn ty tr t t "vì ngày x a các ông th ng có nhi u v ") thì m i có th tr qu c t t, còn nh trong gia đình có con cái h h ng, v ch ng b t tâm ph c, lúc nào cũng nói v i nhau nh ph ng l u manh thi u văn hóa... thì ch c ch n không th nào tr qu c t t đ c n u nh ông ta có quy n hành. Và khi m t ng i tr qu c t t m i có th có đ l c l ng, đ quân s gi i, t p h p đ c s c m nh t ng l c t dân chúng...., đ t m nhìn đ có th bình thiên h .Nh ng k mà ch a hoàn thi n đ c v c b c th p mà giao cho nh ng v c đ i s thì đ đ n đ n th t b i. Nh ng k ch a hình dung ra v c mà c dám nh n v c thì đúng là Ngôn quá k hành... Ngoài ra chúng ta h n cũng biết th i tô tiên cha ông cu a chúng ta, ánh sáng chân lý cu a tin m ng còn ch a ro i t i ph ng đông, ho c nếu có thì cũng rất là yếu t, vì thế đ tr nên mô t ng i quân t còn pha i thêm mô t điê m n a ấy là đ o lý cu a ng i quân t mà ta go i là:

Đ o c a ng i quân t

Phàm nh ng v c ng i ta cho là t t , có l i s theo mãi t i cùng , cái đ c l nghĩa , sau m i kh i nghi p l n , làm v c chính đáng , đ c chính thì b n cũng gi ng nh bi n l ng tr i êm , m a thu n gió hoà v y .

Ng i quân t có v c mà kh i x ng thì làm , ng i khác kh i x ng mà theo thì đ c c cái l i v n v t , làm v c nghĩa thì đ c b n , làm đ i u trái l th ng tình thì m t b n , an lòng gi đ c thì s đ c b n v ng thu n theo cái đ o c a tr i , cái lu t c a n c , cái tình c a dân .

Phàm ng i quân t khi xét ng i ph i xét mình tr c , đ i đ i b trên kính l làm đ u , k d i dùng nghĩa mà thăm , ng i quân t ph i hi u đ c ng n ngu n s v t , s v c , có tr c , có sau .

Khi có tr i đ t v n v t sinh n , đ n khi phát tri n thì đó cũng là lúc khó khăn nh t , ng i quân t khi tr c c nh vui thì lo lúc nguy kh n , ho n n , lúc kho m nh nghĩ t i m đau , lúc nhàn r i nghĩ ra nhi u v c b i th m i là lo xa v y . lúc gian nan ph i bi t kiên nh n , c ng tr c thì t t , manh đ ng thì b i .

Ng i đ c cao trí c nên tìm ng i tài gi i giúp mình , ng i tài đ ng ra lo li u bu i đ u gi ng nh là " h n hán g p m a v y " . Ng i quân t gi ng nh đ a tr th v y , ngoan cái đ o c a k làm con , trí dũng song toàn , xong ph i li u th i th , đó không ph i là l i nói xét nét mà c nh t nh ng i quân t ph i hi u th nào là th i th (đây ta pha i ca m phu c Đ c Cha Kiê t tr c quyết đ i nh t nhiê m cu a ngài, có lẽ ngài đã thấy tr c nếu c ng i đó thì không có ích gì cho hô i thánh Chúa, nên ngài pha i ra đi).

Phàm nh ng đ i u ta nói hai , ba l n s nh m , đ i u ta h i hai ba l n s chán , b i l đó mà h p v i chính đ o s l i , gi đ c chính đ o t thành công , kiên nhẫn ch đ i gi ng nh v c ăn u ng v y . Ng i ăn khoan thai mi ng ăn nhai k , k có chí l n làm nên vinh hi n , k gi đ o trung không lo ki n t ng , không s xét oan .

Thế nên ng i quân t pha i biết ng x thế nào cho đúng m c và đúng m c thì m i phát sinh đ c hiê u qua vê lâu vê dài:

Cách ng x c a ng i quân t

(Ngu n: KênhSinhViên.Net)

N c V có m t viên quan trông coi pháp lu t tên là Quý Cao. Ông là ng i chính tr c, khi thăng đ ng x án thì c c k nghiêm minh, công b ng nh ng giàu lòng nhân ái.

Trong l n x án m t k ăn tr m, chi u theo hình ph t th i đó, Quý Cao đã x anh ta r t nghiêm kh c, đ anh ta nh đ i không bao gi tái ph m.

B ng đi th i gian dài, k ăn tr m năm x a nay tr thành giám đ c Công ty TNHH X. Qu đ t quay tròn, m t ng i con c a Quý Cao làm nhân viên đ i quy n c a v giám đ c n . Th r i ng i con c a Quý Cao vi ph m m t khuy t đ i m, m c đ tr m tr ng g p nhi u l n so v i cái l i năm x a c a v giám đ c n . Quý Cao đ i nh th nào v giám đ c cũng x con mình th t n ng đ tr thù ông.

Trái v i suy đoán c a Quý Cao, sau khi phân tích th u đáo khuy t đ i m mà ng i con c a Quý Cao m c ph i, v giám đ c n không nh ng không x ph t, mà còn cho ng i con c a Quý Cao đi b i đ ng thêm nghi p v . Vì ng i con c a Quý Cao ph m l i là do thi u ki n th c chuyên môn, ch không ph i do thói h t t x u.

C m đ ng tr c t m lòng c a k ăn tr m năm x a, Quý Cao h i:

- Tr c ng i m c t i, ta x r t nghiêm kh c. Nay con ta ph m l i chính là đ p đ ng i tr thù. Th mà ng i l i x s r t nhân văn. V y là c làm sao?

V giám đ c tr l i:

Tác Giả: Ng i Gò thi
Thứ Hai, 07 Tháng 3 Năm 2011 09:13

- H i đó, cái t i c a tôi đáng ph i x ph t nh th . Chính nh s nghiêm kh c, công minh c a Tiên sinh mà tôi m i có đ c nh ngày hôm nay. H n n a, lúc Tiên sinh lu n án, tôi th y Tiên sinh cũng có ý mu n v n d ng pháp lu t đ n i tay. Lúc án đ nh xong, đem thi hành, tôi th y Tiên sinh cũng kh tâm l m. Nh ng vì lu t pháp b t v tình nên bu c Tiên sinh ph i làm th . Ch đâu ph i vì Tiên sinh có ý hãm h i tôi. Tôi không cảm n Tiên sinh thì thôi, sao có th tr thù ngài đ c?

- Ngài đã d y tôi m t bài h c sâu s c v đ i nhân x th c a ng i quân t .

Đê tr thành ng i chính nhân quân t theo quan ni m đông ph ng qua không pha i dễ v ngoài nh ng tiêu chí trên, ng i ta còn đòi ho i pha i có ho c vấn n a.

H c v n ng i quân t

Quan ni m Nho giáo x a chia con ng i ta thành hai h ng chính là quân t và ti u nhân. Đ cho m i cá nhân hoàn m , n n văn hoá c đ a ra hàng lo t khái ni m quan tr ng: nhân, đ c, l , hi u, nghĩa nh m ràng bu c, ch ng hành vi con ng i, mong mu n con ng i nhanh chóng đ c hoàn thi n.

Do đó ta c n ph i hi u rõ các danh t riêng quân t và ti u nhân thì m i bi t x h i x a đã đ cao nhân cách cao đ p trong cu c s ng bi u hi n qua t duy bi u đ t, giáo đ c và hành vi c a b c chính nhân quân t . Con ng i ta đi trên đ ng đ i cũng gi ng nh ng i l khách nhìn th y tr c m t r t nhi u l i r ph i l a ch n. N u đi đ ng th ng quang minh thì s đ n đích suôn s , n u đi đ ng cong queo s l c b c sa chân, vì th ng i quân t bao gi cũng xác đ nh ch n đ ng th ng, còn k ti u nhân toàn ch n nh ng đ ng g p khúc ngo t ngoéo. Hai danh t ch y u trong các sách v , ngôn t , sinh ho t c này tho t đ u ch đ c p đ n đ a v trong xã h i, v sau m r ng nghĩa ra thành ng i quân t luôn đàng hoàng, ph m cách cao th ng. hiên ngang chính đ i, vì nghĩa quên thân, k ti u nhân chí khí b c nh c, hèn h cúi lu n, hám l i b nghĩa. Ngay c trong nh ng ng i có văn hoá giáo đ c, cũng v n chia làm hai lo i là nho quân t và nho ti u nhân Nho quân t là ng i h c và làm theo đ o thánh hi n, lo tu thân s a mình đ hoàn thi n nhân cách ch không nghĩ h c l y b ng c p ch c t l y ngh ki m ăn. Ng i quân t làm vi c đ a vào s c mình là chính, làm sai đ i u gì tr c h t ph i t trách mình r i s a mình, khi th y vi c thi n thì ph i c làm cho đ c th y đ i u ác thì ph i s h i tránh xa. Mu n h c làm quân t c n ph i thành th c, không bao gi t l a d i mình mà làm h i s hi u bi t c a chính b n thân và bi t gi ch t phác trong n i dung và văn hoá ngoài hình th c.

Đi và đi m t ng i nhân nghĩa trung chính thì h c v n là đi u t i quan tr ng. Ng i quân t bao gi cũng mu n có đ c' nh ng ph i có h c thì cái đ c m i có giá tr b i nhân, trí tín tr c dũng, c ng đ u là đ c t t c b n đ tu thân, nh ng n u ch mu n đ c mà không mu n h c đ hi u lý l hay đ , đúng sai thì r t sai l m. Mu n nhân l i b tình c m chi ph i, che m đi thành ra ngu t i. Mu n trí l i b ham mu n phân tâm thành mông lung. Mu n tín l i c ch p h p hời dâm ra ích k . Mu n tr c l i b nóng n y kh ng ch đâm ra ngang ng nh. Mu n dũng l i không ki m ch đ c thành ra b o lo n. Mu n c ng nh ng c b o th ki u gàn đ đâm ra nông cu ng... h u qu c a vi c có đ c nh ng không có h c v n là v y. S h c cũng nh vi c tr ng lúa, có cây lúa m c lên không t t, có cây m c t t l i không có h t. Ng i đi h c thì có ng i h c mãi v n không gi i, có ng i gi i thì đ c l i không ra gì, vì th mà con ng i ta c n giáo đ c b i đ p, tu đ ng đ t đ c c tài và đ c. Ng i đi h c thì ph i say mê thì m i mong ti n b , nh t là đ ng v i đ t ra m c đích c u danh, ki m l i thì ki n th c m i sâu s c, ch c ch n.

Ng i quân t ph i chuyên tâm nghiên c u m i đi u hay, đi u ti t trên lý thuy t và trong th c t cu c s ng ch không ph i h c v t, khoe m m ch bi t nghe qua tai r i nói ra mi ng l y m thì h c ki u gì cũng vô b . Kh ng t còn cho r ng: "Ng i quân t có ba đi u lo nghĩ không th không xét đ n. Tr mà không h c thì khi l n lên không có tài năng gì. Già mà không ch d y ng i, khi ch t r i không ai t ng nghĩ đ n mình. Khi giàu có mà không đ m c a giúp ng i thì lúc cùng qu n không ai giúp mình. Cho nên ng i quân t lúc tr nghĩ đ n tu i già mà lo h c, lúc già nghĩ đ n cái ch t mà lo d y ng i, lúc th nh nghĩ đ n lúc suy thì lo giúp ng i, giúp đ i". Sách Đ i h c x a cũng d y r ng: t vua đ n dân ai cũng ph i lấy t s a mình làm g c vì k t qu h c v n là bi u hi n rõ nh t c a phép tu thân. Mu n hoàn thi n mình, quan tr ng nh t ph i gi đ c tâm và ý. Gi đ c tâm cho chính t c là không b chi ph i và đi u khi n c a t c gi n, s h i, vui say. Còn khi tâm đã lo n thì m t trông không th y, tai nghe không hi u, m m ăn không bi t mùi v . Gi đ c ý cho thành nghĩa là không bao gi t l a đ i mình, đ i v i m i vi c đ u thành th c cũng nh ghét mùi th i, yêu s c đ p. Nho giáo l y thành ý là chìa khóa c a phép tu thân. Khi đã bi t cách s a đ c mình thì bi u hi n đ u tiên là không làm đi u gì b t th ng, trái đ o, không dùng l i nói khéo mà h i đ o đ c, không nóng n y làm b y, không bo bo tính l y l i ích c a riêng mình, tuy ai cũng mu n có ph m giá nh ng không đ c đ a trên danh l i phi nghĩa. Đã là ng i quân t thì không bao gi th y đi u l i mà b vi c nghĩa, n u làm vi c phi nghĩa mà đ c phú quý thì đành ch u b n ti n còn h n. Sách Lu n ng nh n xét: "Quân t lo nghĩ gi đ c h nh, ti u nhân ch nghĩ đ n đ a v mình. Quân t nghĩ s pháp lu t, ti u nhân ch nghĩ đ n s l i l c. Quân t có tính cách trung hoà mà không a dua bè phái, ti u nhân thích a dua bè phái mà không có tính dung hoà". Vì v y mà trong m i hoàn c nh, ng i quân t đ u tìm th y ni m vui k c khi ăn g o h m, u ng n c lã, n m đ t. Ngoài ra, ng i quân t có h c v n th t s còn bi t tu v trí và c nh ng c a b n thân đ ng x cho đúng. Phú quý thì hành l theo cách phú quý, b n ti n thì hành x theo c nh b n ti n, g p ng i hoang dã thì đ i x theo cách hoang dã, khi lâm n n thì hành đ ng theo c nh ng ho n n n. Trong m i lúc, m i n i, m i đi u ki n đ u bi t cách ng x cho thích h p, đó là thành qu c a h c v n, hi u bi t, giáo đ c trong đ i nhân x th c a ng i quân t , nh M nh t đã nói: "Ng i quân t l y đ c nhân làm nhà , l y đ c nghĩa làm đ ng đi, l y l làm c a. Ch có m i ng i quân t m i có th đi đ ng y, ra vào c a y mà thôi".

Nh ng nói thì có sách, mách thì pha i có ch ng. Vây đề đ a ra mô t mẫu ng i quân t theo kinh điển, ta cũng pha i đ a trên nh ng lý luận xác đáng m i đ c.

M u ng i quân t - con ng i toàn thi n trong “lu n ng ” c a Kh ng T

B n tác ph m kinh điển n i ti ng c a Nho giáo mà b t k ng i nào nghiên c u h c thuy t này cũng đ u bi t đ n là Đ i h c, Trung Dung, Lu n Ng , M nh T , đ c nhà triết h c n i ti ng đ i T ng là Chu Hy (1130 - 1200) s p x p, k th a cách chú gi i c a các nhà t t ng T ng Nho đ tr c, cũng nh chú gi i c a chính ông thành b sách có tên chung là T th t p chú, trong đó Lu n ng đ c xem là m t trong nh ng tác ph m kh i đ u quan tr ng cho m t n n Nho h c Trung Hoa do Kh ng T sáng l p. Đây là cu n sách đ c p đ n các v n đ c a triết h c, chính tr , tôn giáo, đ o đ c... Có th nói, nh ng tinh túy đ c rút ra t nh ng v n đ đó nh m m c đích xây đ ng con ng i toàn thi n, toàn m cho m t xã h i phong ki n lý t ng theo h c thuy t c a Kh ng T . Trong bài vi t này, t trên bình di n triết h c, chúng ta th làm rõ m u ng i quân t - con ng i toàn thi n trong Lu n ng c a Kh ng T xem sao.

Đ làm rõ m u ng i quân t - con ng i toàn thi n trong h c thuy t Kh ng T , chúng ta c n ph i lý gi i t i sao ông l i ch n đ i t ng quan tâm trong h c thuy t c a mình là con ng i và các quan h c a con ng i. Song, trong khuôn kh c a m t bài vi t ngắn gọn nh thế này, h n n a kiến th c cu a ng i viết cũng có hạn, nên không dễ th c hi n đ c đ u đó mà ch mu n nói r ng, b t k ai khi nghiên c u h c thuy t c a Kh ng T cũng đ u th ng nh t đ i m cho r ng, đ ng tr c m t xã h i đang ph i h ng ch u s suy thoái v đ o đ c c a con ng i (cái mà Tr i phú cho con ng i khi con ng i xu t hi n và đ c đ t nó vào v trí trung tâm c a Vũ tr), xác đ nh đ i t ng quan tâm c a mình t n th , Kh ng T mu n làm cho con ng i th y đ c chính b n thân mình, th y đ c s b ng ho i v b n tính đ o đ c (tính b n thi n) v n gi ng nhau khi nó m i đ c sinh ra nh ng cũng ngay l p t c b phân hoá, đ ng th i đ y cho con ng i bi t cái căn b n nh t c a nó là Nhân tính. Chính vì vậy mà ông không đ c p, hay nói đúng h n là c ý tránh đ c p đ n nh ng v n đ s ng - ch t, mà ch chú ý đ n b c trí gi , đó là ng i bi t "chuyên vào vi c nghĩa đ giúp dân, kính tr ng qu th n nh ng tránh xa" (V dân chi nghĩa, kính qu th n nhi vi n chi - Lu n ng , VI, 20).

Kh ng T cũng không thích nói v nh ng đ i u k di u, v s hi n di n c a th n thánh. Đ i u này chúng ta có th bi t đ c qua cu c đ i tho i gi a Quý L và Kh ng T . Quý L h i v vi c th qu th n, Kh ng T nói r ng: "Th ng i còn ch a n i, làm sao th đ c ma?". Th a: Dám h i v s ch t. Kh ng T nói: "S ng còn ch a bi t rõ, làm sao bi t đ c s ch t?" (Quý L v n s qu th n. T vi t: "V n ng s nhân, yên n ng s qu"? Vi t: "C m v n t". Vi t: " V tri sinh, yên tri t"? Lu n ng , XI, 11). Tuy nhiên, đ gi g n tr t t xã h i nói riêng, Vũ tr nói chung, Kh ng T không ph nh n s t n t i c a qu th n. ông kêu g i ph i kính t tiên và bi t tr ng

qu th n: "T t tiên coi nh t tiên đang có m t, t th n coi nh th n đang có m t" (T nh t i, t th n nh th n t i - Lu n ng , III, 12). Chúng ta nên biết rằng th i Đức Kh ng T , chân lý cu a Tin m ng Đức Ki-tô ch a hê ro i t i.

Qua đó, chúng ta th y, Kh ng T h n ch nhi m v c a mình v vi c ph c v m i ng i, quan tâm đ n công vi c qu c gia, nh ng ông v n cho r ng, cu c s ng c a m i ng i, c a dân t c i ph thu c vào đ ng i lãnh đ o đúng đ n hay sai l m c a thiên t và h th ng quan i. Đ ng i đó là Đ o. Khác v i quan ni m c a Lão T - "Đ o kh đ o, phi th ng đ o", đ o mà Kh ng T đ a ra là đ o c a th gi i hi n t ng, là cái c n đ c n m b t đ áp đ ng vào vi c tr n c. Đ o đó có nhi m v u n n nh ng ng i có nh n th c sai l m, "cong queo" thành ngay th ng. Khi con ng i tr nên chân thành, ngay th ng thì m i quan h đ u tr nên tốt đ p, b i vì b n thân con ng i là linh h n, là trung tâm c a v n v t trong tr i đ t.

M i đ u hay l ph i trong phép ng x đ o đ c đã đ c các thánh nhân đ i x a v ch ra. Kh ng T ch là ng i thu t l i và mong mu n h c thuy t c a mình có ng i th c hi n. Ng i đó chính là b c chính nhân quân t , hay còn g i là con ng i toàn thi n. Ch "quân" trong c m t "quân t" th ng dùng đ ch ng i đàn ông đ o đ c, ng i toàn thi n ho c "siêu nhân". Ngoài ra, ch "quân" đó còn dùng đ ch các b c quân v ng. Ng n ng Trung Hoa có câu: "Quân t đ ng kh u, ti u nhân đ ng th ", t c là: "Quân t dùng l i, ti u nhân dùng tay".

Mâu thu n gi a hai m t trái ng c nhau c a con ng i đã có t lâu. Song, đ i v i Kh ng T , nó tr nên c c k quan tr ng và c p bách. Lúc nào ông cũng dành s quan tâm c a mình xung quanh v n đ con ng i, xem s xa r i b n tính (Tr i sinh) ban đ u nh là nguyên nhân đ n đ n s đ o l n tr t t th gi i và đó chính là s xa r i Đ o. Gi mình theo Đ o, ng i quân t bao gi cũng t ra th thái nh đ t đ c s gi i thoát kh i nh ng ràng bu c, cám đ c a đ i th ng - cái v n làm m i ng i xa nhau. Kh ng T nói: "Ng i quân t th thái mà không kiêu căng, k ti u nhân kiêu căng mà không th thái " (Quân t thái nhi b t kiêu, ti u nhân kiêu nhi b t thái - Lu n ng , XIII, 26). Tuy nhiên, s th thái đó ch là t ng đ i, b i ng i quân t bao gi cũng th y rõ trách nhi m c a mình tr c xã h i, gi ng nh B Tát trong đ o Ph t. Khi "làm s ch" mình, pha i làm trong s ch t bên trong ng i quân t đ ng th i làm s ch cái không gian quanh mình, làm cho môi tr ng s ng kh i b ô nhi m b i nh ng thói đ i hèn h , gi i thoát cho mình đ ng th i v i gi i thoát cho nh ng ng i khác. Chính vì v y, Kh ng T kh ng đ nh, k ti u nhân không t gi i phóng cho mình (h trí ngu b t di). Ông nói: "Đ c c a ng i quân t nh gió, đ c c a k ti u nhân nh c , gió th i thì c r p xu ng" (Quân t chi đ c phong, ti u nhân chi đ c th o, th o th ng chi phong t t y n - Lu n ng , XII, 18).

Ng i quân t có s c m nh bi n c i ng i khác đ n ch tốt h n. S c m nh đó không ch là l i nói, mà còn là s c m nh bên trong, là đ o đ c. Ng i quân t l y đ o đ c làm đ ng c thúc đ y

ng i khác hành thi n. Kh ng T nói: "Dùng chính l nh đ đ n đ t dân, dùng hình pháp đ gi i tr t t , dân tránh kh i t i nh ng ch a bi t h th n. Dùng đ c đ đ n đ t, dùng l đ gi tr t t , dân bi t h th n mà ti n t i ch t t lành" (Đ o chi dĩ chính, t chi dĩ hình, dân mi n nhi vô s , đ o chi dĩ đ c, t chi dĩ l , h u s th cách - Lu n ng , II, 3).

Ngôn ng là bi u hi n c a t duy khi s bi u hi n đó không phù h p thì t duy c a ng i phát ngôn có th không lành m nh cũng có khi vi c phát ngôn quá ch t phác, không đ s c thuy t ph c ng i nghe cũng b t l i. Vì v y, khi nêu ra đ c tr ng c a ng i quân t , Kh ng T đã xem xét m i t ng quan gi a tính ch t phác (Tr i cho) v i h c v n: "Ch t phác th ng văn v thì què mùa, văn v th ng ch t phác thì c ng nh c. Văn v và ch t phác đ u nhau, m i nên quân t " (Ch t th ng văn t c đã, văn th ng ch t t c s , văn ch t bản bản nhiên h u quân t - Lu n ng , VI, 16).

Xét trên mô t ph ng di n nào đó, quân t ch a ph i là ng i lý t ng (m c dù các nhà t t ng T ng Nho đã đ t nó ngang hàng v i thánh nhân). B n thân ng i quân t cũng t nh n th y mình ch a ph i là ng i hoàn thi n, nên h luôn t xác đ nh ph i th ng xuyên hoàn thi n hoá b n thân đ tr nên tốt h n. Trong cu c s ng hàng ngày không ai có th tránh đ c sai l m, song ng i quân t là ng i bi t sai đ s a và đó cũng là m t trong nh ng ph m ch t t đ p c a con ng i toàn thi n. Không T nói: " Có l i mà không s a m i th t là l i", "Quá nhi b t c i, th ví quá dã - Lu n ng , XV, 29). Khác v i quân t , ti u nhân không nh n th y l i c a mình và n u nh n ra cũng không ch u s a, th m chí còn đ u di m. Ng i quân t luôn nghiêm kh c v i mình, luôn t truy tìm nguyên nhân ò mình, ng c l i, ti u nhân th ng đ l i cho ng i khác: "Ng i quân t trông ò mình, k ti u nhân trông ò ng i" (Quân t c u ch k , ti u nhân c u ch nhân - Lu n ng , XV, 20). Đó là quan h gi a nghĩa và l i. Quân t tr ng nghĩa mà luôn s a mình, còn ti u nhân vì l i mà tr n tránh trách nhi m: "Quân t rành v đ i u nghĩa, k ti u nhân rành v đ i u l i" (Quân t đ ò nghĩa, ti u nhân đ ò l i - Lu n ng , IV,16).

Quân t là m t khâu liên k t gi a thánh nhân và ng i th ng, là s i ch n i quá kh v i hi n t i. Quân t "S ba đ i u: S m nh tr i, s b c đ i nhân, s l i c a thánh nhân. K ti u nhân không bi t m nh tr i nên không s , [mà còn] khinh nh n b c đ i nhân, di u c t l i c a thánh nhân" (Quân t h u tam úy: Úy thiên m nh, úy đ i nhân, úy thánh nhân chi ngôn. Ti u nhân b t tri thiên m nh nhi b t úy dã, hi p đ i nhân, vũ thánh nhân chi ngôn - Lu n ng , XVI, 8). Qu th t, n u không bi t s , không c m nh n đ c s hi n di n c a tr i, s v quá kh và coi th ng nh ng đ i u thánh thi n thì t t th y nh ng cái đó s đ n t i tai ho nghiêm tr ng. "Ch ng bi t đ c m nh tr i, không l y gì đ làm ng i quân t . Ch ng bi t l , không l y gì đ l p thân. Ch ng bi t phân bi t n i l i ph i trái, không l y gì đ bi t ng i" (B t tri m nh vô dĩ vi quân t đã, b t tri l vô dĩ l p dã. B t tri ngôn, vô dĩ tri nhân dã - Lu n ng , XX, 3). Quân t khác v i ti u nhân là ò ch bi t l do đi theo đ ng chính, n m đ c đ o Trung dung, bi t đ c m nh tr i mà "v n lên" đ đ t đ n cao th ng, đ n tr ng thái hoàn thi n và làm cho ng i khác cùng hoàn thi n thêm. Kh ng T nói: "Ng i quân t đ t t i ch cao th ng, k ti u nhân đ t t i ch th p

hèn" (Quân t th ng đ t, ti u nhân h đ t - Lu n ng , XIV, 24).

S "v n lên" đ n chỗ hoàn thi n là m t quá trình t c i t o c a ng i quân t Con đ ng khó khăn c a s nghi p c i t o đó xu t phát t nghiê c u v n v t, không ng ng nâng cao hi u bi t v m i m t và làm cho ý mình thành th t, ti n t i chính tâm đ tu thân, t gia, tr qu c và cu i cùng là bình thiên h . T b c thiên t cho t i th ng dân ai cũng ph i l y s tu thân làm g c. Vì v y, khi T L h i Quân t ph i làm gì, Kh ng T đ p: "S a mình đ nên ng i kính c n". L i h i: "Có v y th i ? Đ p: "S a mình kính c n đ yên m i ng i". L i h i: "Có v y th i ? Đ p: S a mình kính c n đ yên trăm h . S a mình đ yên trăm h , vì c đó đ u vua Nghiêu, vua Thu n cũng ch a làm cho tr n" (T L v n quân t , T vi t: "Tu k dĩ kính". V n: "Nh t nhi đ h ?" Vi t: "Tu k dĩ an bách tính.Tu k an bách tính, Nghiêu Thu n k do b nh chu"- Lu n ng , XIV, 45). Qua đ n đ i tho i trên đây, chúng ta th y, quan đ i m c a Kh ng T v con đ ng hoàn thi n hoá là vô t n, đ n các b c thánh nhân, nh vua Nghiêu, vua Thu n, v n ch a th c hi n đ c tr n v n. S v n đ ng đ đ n v i b n thân v i t cách con ng i toàn thi n đ u thông qua s hoàn thi n hoá b n thân.

Gi i thoát b n thân kh i s ràng bu c c a nh ng đ c v ng, t ng b c nâng cao tri th c c a mình v v n v t (cách v t), v th gi i con ng i (bi t ng i, yêu th ng con ng i) là con đ ng hoàn thi n chân chính c a Quân t . Chi n th ng b n thân có nghĩa là chi n th ng nh ng gì trong con ng i đ ng c n tr nó quay v v i toàn b ph m ch t tốt đ p ban đ u mà Tr i ban cho. Vì c làm đó là phù h p v i Quân t - con ng i toàn thi n, v n ch c u mình ch không bao gi c u ng i.(Tham chi u t ngu n: T p chí Tri t h c)

Nh v y, điê m qua các khía ca nh v a nêu, chúng ta nh n ra n i Đ c cha Giu-se Ngô Quang Kiệt bao gồm và dung hòa đ c nh ng yếu tính cu a ng i quân t ph ng đông và nh ng yếu tố bác ái, khiêm nh ng, nh n nhu c, hy sinh cu a ng i t i t kha ái cu a Đ c Chúa (mã c dù s ph n đ i nh cuối cùng vẫn thu c vê Gia-vê Thiên Chúa).

Nhân ky niê m gân mô t năm vi t i t cu a Chúa khiêm nh ng r i bo s v u v l i ích và s hiê p nhất trong GHCGVN, chúng ta ta n Chúa và tri ân ĐC Giu-se, mô t chính nhân quân t cu a ph ng đông, đã sẵn sàng bi loa i bo , đê tr nên viên đá góc cho s hiê p nhất trong giáo h i viê t nam mến yêu. Xin đ ng có ai vì nh ng thất vo ng đau buồn, vì nh ng bài viết pha n a nh th c tra ng cu a GHVN hoặ c vì nh ng g ng mù g ng xấu trong h i thánh mà na n lòng hoặ c bôi nh h i thánh, gia m đi lòng yêu mến và ca m thông v i nh ng yếu đ u i cu a mô t số mu c t trong h i thánh. Xin hãy nh , Chúa Giê-su đã t ng phán h a "h i các con bé nho cu a thầy, đ ng s ...này đây thầy sẽ l i v i các con m i ngày cho đến tâ n thế"

Vì vậy, xin đừng bị quan, nh ng hãy th ng th n nh n m i t i lỗi cu a chúng ta tr c m t Chúa nhân mùa chay sắp đến.

Và cũng đừng nghĩ rằng m i s t h i và thiếu h p nhất trong giáo h i hi n nay là do ng i khác (trong đó có m t số vi m c t b t x ng ch ng h n) mà quên rằng chính mình cũng là đầu mối, là nguyên nhân gây nên s t thiếu h p nhất đó (ví nh chúng ta không câu ng y n đ u , không hy sinh đ u và không bác ái đ u , đ k khiến Thiên Chúa qu y n n g đ o ng lòng dẫn dắt lôi kéo các ngài tr v v i s m nh ngôn s cu a mình trong lòng x h i đã m c ru ng băng hoa i hôm nay).

Nên nh r rằng chúng ta dù thánh thi n cách m y cũng không pha i là Chúa Giê-su ho c thay m t đ c c Chúa Giê-su đ k khi n trách ho c chi trích bất c ai. Ng i viết nhiều lúc cũng rất đau lòng khi thấy có m t số vi m c t y u đ u i, b t x ng, nh ng nghĩ cho kỹ la i l i Chúa còn v ng v ng đầu đ y”ai trong các ng i vô t i thì hãy ném đá tr c đ i”(tr c nh ng l i t c áo và b ng ch ng đ y đ u cu a đ m đ o ng Do thái bao g m th y ca và bi t phái đ i v i ng i phu n ngoa i t i n). Chúng ta th ng ng m xem thái đ o và l i da y cu a Chúa ra sao đ k biết mình nên làm gì cho đ p lòng Chúa. Chúng ta có thể đ o c la i l i t bi t cu a Đ C Giu-se Ngô Quang Kiệt lúc ngài chia tay Tông ng giáo ph n Hà n i, đ k thấy ngài đau kh o ra sao, yêu m n giáo h i nh thế nào và ao c cho s h p nhất cu a giáo h i nh ng bao. V y thì đ k tri ân ngài, đ k cho k thù Satan không hí h ng m ng thâm v i s phân r e trong giáo h i, chúng ta hãy qu y xuống thành tâm sám hối, xin Chúa ru lòng th ng tha th c cho chúng ta và lôi kéo các vi m c t cu a chúng ta tr nên can đ m anh dũng làm ch ng cho Đ c Ki-tô và cho Tin m ng c u đ o cu a ngài trong x h i và thế gi i hôm nay. “Tiên v n chúng ta hãy yêu m n (các vi m c t cu a chúng ta) tr c đ , rồi m i s khác ng i sẽ ban cho sau”, ho c nh l i thánh Augustinô: hãy c y yêu đ i rồi muốn làm gì cũng đ c c(Amo et fac quod vis).